DINCOLO DE METAFIZICĂ: NIETZSCHE ȘI FILOSOFIA EXPERIENȚEI

BEYOND METAPHYSICS: NIETZSCHE AND THE PHILOSOPHY OF EXPERIENCE

CZU: 14(430) **https://doi.org/10.59295/spd2025u.16**

Dumitru DODUL
ORCID: 0000-0003-4235-4467
E-mail: dumitru.dodul@usm.md
Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, Republica Moldova

Corneliu NEGRU
ORCID: 0009-0001-9955-8746
E-mail: corneliunegru@yahoo.com
Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, Republica Moldova

Summary. *This article explores Friedrich Nietzsche's philosophy as a philosophy of experience, focusing on his critique of traditional metaphysics, the centrality of the body, and the will to power as foundational principles of becoming and value creation. It argues that Nietzsche provides a framework for overcoming nihilism through the cultivation of an ethics of affirmation, authenticity, and transformation—an approach that resonates with contemporary crises of meaning and value. The analysis highlights the relevance of Nietzschean thought within contemporary philosophy, where relationality, flux, and lived experience emerge as central axes for a post-metaphysical mode of thinking.*

Keywords: *Nietzsche, experience, will to power, body, metaphysics, ethics, becoming, nihilism, values.*

INTRODUCERE

Filosofia lui Friedrich Nietzsche continuă să fie un reper fundamental pentru dezbaterile filosofice contemporane, în special datorită criticii radicale pe care acesta o adresează metafizicii occidentale și sistemelor de valori absolute. Într-o lume confruntată cu „moartea lui Dumnezeu" [6, p. 34] și cu prăbușirea structurilor de sens tradiționale, Nietzsche propune o filosofie a experienței și a devenirii, în care corpul, interpretarea și voința de putere devin axe fundamentale ale existenței umane. În cuvintele sale, „Metafizica este arta de a face lumea să pară altfel decât este" [7, p. 54], subliniind iluzia

în care s-au scufundat conceptele de „adevăr absolut" și „ordine rațională" promovate de filosofia tradițională.

Această lucrare își propune să investigheze modul în care critica nietzscheană a metafizicii, împreună cu accentul pus pe corp și pe voința de putere, poate fi interpretată drept fundament pentru o filosofie a experienței, oferind astfel un cadru de analiză pentru abordarea crizei valorilor în contemporaneitate. Departe de a se reduce la o simplă contestare a tradiției, menționează Deleuze, filosofia lui Nietzsche „propune să trăim și să gândim altfel" [3, p. 12], încurajând crearea de valori proprii, adaptate contextelor în perpetuă schimbare ale vieții.

În acest sens, Nietzsche respinge dualismul corp-minte care marchează tradiția occidentală, considerând corpul „o mare rațiune, o pluralitate cu un singur sens" [12, p. 36], iar voința de putere devine expresia fundamentală a devenirii și a existenței. În acest sens, filosoful american Reginster în lucrarea „*The Affirmation of Life",* susține că filosofia experienței propusă de Nietzsche presupune, astfel, „o afirmare a vieții așa cum este" [15, p. 4), depășind perspectiva nihilistă printr-o etică a creației și a auto-depășirii continue.

Critica metafizicii și destrămarea valorilor absolute

În filosofia lui Friedrich Nietzsche, critica metafizicii se articulează ca un demers central, orientat împotriva iluziei adevărurilor absolute și a stabilității ontologice presupuse de tradiția filosofică occidentală și de morala creștină. Nietzsche identifică metafizica drept o formă de „ascetism teoretic", o nevoie de a crea o lume de dincolo care „înlocuiește lumea sensibilă cu o lume mincinoasă" [6, p. 54], iar această substituire devine sursa unui nihilism latent în cultura europeană.

Nietzsche consideră că ideea de „lume adevărată" este o construcție a resentimentului și a slăbiciunii, un refugiu al celor incapabili să suporte haosul și caracterul de devenire continuă al existenței. În *Dincolo de bine și de rău*, subliniază că „toate marile lucruri se nasc în mod necesar din haos" [13, p. 15], ceea ce indică preferința sa pentru un mod de gândire care acceptă instabilitatea și multiplicitatea interpretărilor.

Critica nietzscheană a metafizicii nu reprezintă doar o negare a structurilor tradiționale de gândire, ci se constituie într-o invitație la reevaluarea valorilor prin raportarea lor la experiență, corp și voința de putere. „Trupul este o mare rațiune, o pluralitate cu un singur sens, un război și o pace, o turmă și un păstor" [7, p. 42], susține Nietzsche, subliniind că corpul devine scena principală unde valorile se construiesc și se contestă, iar voința de putere devine principiul dinamizant al existenței.

În această direcție, filosofia nietzscheană poate fi înțeleasă ca o „filosofie a experienței" care refuză separația dintre subiect și lume, dintre spirit și corp, dintre ideal și concret, propunând un mod de gândire care valorizează fluxul vieții și transformarea continuă. După cum subliniază Deleuze în *Nietzsche și filosofia*, Nietzsche „înlocuiește conceptul de substanță cu cel de forță, iar voința de putere devine modul de a interpreta toate fenomenele" [3, 2005, p. 12].

De asemenea, această critică a metafizicii implică o reconceptualizare a relației dintre adevăr și interpretare. Nietzsche afirmă: „Nu există fapte, doar interpretări” [9, p. 267], accentuând că adevărul nu este un dat fix, ci rezultatul unui proces interpretativ aflat sub influența voinței de putere. În această viziune, interpretarea nu mai este o distorsiune a adevărului, ci însăși condiția posibilității cunoașterii, fiind legată inseparabil de corp, afecte și perspectivele individuale.

Critica nietzscheană a metafizicii are implicații majore în raport cu problema valorilor. După cum subliniază Reginster, Nietzsche vede în *„moartea lui Dumnezeu”* și în prăbușirea idealurilor tradiționale o oportunitate de a crea noi valori, capabile să afirme viața în totalitatea ei, cu suferințele și contradicțiile sale [15, p. 87]. Astfel, în loc să plângă pierderea valorilor absolute, Nietzsche propune o etică a creației, care să permită omului să devină „poetul propriei sale vieți” [5, p. 399].

Această perspectivă transformă critica metafizicii într-o chemare la responsabilitate creatoare: a trăi fără iluzii metafizice implică asumarea propriei existențe ca spațiu al devenirii și al autoformării continue, al creației de sensuri în lipsa oricărui fundament absolut. Filosofia nietzscheană devine, astfel, nu doar o critică, ci o propunere constructivă de a regândi raportarea la experiență, valori și sens într-o lume care nu mai oferă certitudini, ci doar posibilități interpretative ce așteaptă să fie valorificate prin voință și creație.

Corpul și voința de putere: fundamentele unei filosofii a experienței

În centrul viziunii nietzscheene asupra experienței stă o reevaluare radicală a corpului și a voinței de putere ca realități primordiale, ireductibile la schemele conceptuale ale metafizicii tradiționale. Nietzsche răstoarnă ierarhia stabilită de Platon, Descartes sau Kant, în care spiritul, rațiunea și subiectul transcendental dominau scena filosofică, și readuce în prim-plan dimensiunea corporală a existenței ca sursă de cunoaștere, interpretare și valoare.

Nietzsche afirmă în *Așa grăit-a Zarathustra*: „În spatele gândurilor și sentimentelor mele se află un conducător necunoscut: el se numește Sine. În trup locuiește Sinele, și el este cel care gândește și simte” [7, p. 41]. Această frază demitizează ideea unui „eu pur” rațional și introduce o perspectivă ontologică în care corpul devine un centru dinamic de afecte, impulsuri și voințe, aflat mereu în devenire. Filosofia experienței propusă de Nietzsche se bazează, astfel, pe ideea că nu există o distanță între subiectul cunoscător și lume, ci o implicare directă a corpului în procesul de cunoaștere și interpretare.

Corpul este, în viziunea nietzscheană, un conglomerat de forțe aflate în tensiune, și nu o unitate biologică pasivă. El este expresia voinței de putere, concept esențial în gândirea lui Nietzsche, care nu trebuie înțeles ca dorință de dominație externă, ci ca principiu imanent al vieții, „tendința tuturor ființelor de a se intensifica, de a se depăși, de a se afirma” [9 p. 231]. După cum explică Deleuze, „voința de putere este pluralitatea internă a forțelor, raporturile de dominație și subordonare care structurează realul” [3, p. 53]. Această viziune face ca experiența să nu mai fie doar pasivă, ci activă, conflictuală, creativă.

Nietzsche respinge atât idealismul, cât și materialismul clasic, în favoarea unei ontologii a forței și deveniri. În această perspectivă, gândirea devine un produs al forțelor afective, al impulsurilor corporale, al voințelor contradictorii care se exprimă în interpretări. „Gândurile sunt semne ale afectelor"[10, p. 119], afirmă Nietzsche, ceea ce presupune că rațiunea este secundară, o expresie a unui fond pulsional și vital. Astfel, experiența este legată de corp nu doar ca instrument senzorial, ci ca forță activă de valorificare, de transformare a lumii prin interpretare și acțiune.

Această valorizare a corpului ca sursă de cunoaștere și centru al experienței marchează o ruptură cu tradiția filosofică de la Descartes la Kant. În *Critica rațiunii pure*, Kant susține că „Fără sensibilitate nu ne-ar fi dat nici un obiect și fără intelect n-ar fi nici unul gândit. Ideile *(Gedanken)* fără conținut sunt goale, intuițiile fără concepte sunt oarbe" [4, p. 96]. Nietzsche, în schimb, afirmă supremația vieții asupra rațiunii și contestă ideea unui subiect autonom, universal. După cum remarcă Maudemarie Clark, Nietzsche „nu oferă o epistemologie a subiectului cunoscător, ci o genealogie a valorilor care structurează interpretarea" [2, p. 77].

Această genealogie a experienței relevă că ceea ce numim „adevăr" sau „realitate" nu sunt descoperiri obiective, ci construcții generate de structuri afective și evaluative. „Valoarea vieții nu poate fi evaluată, deoarece suntem parte din viață și nu putem ieși din ea pentru a o măsura" [6, p. 23]. Prin urmare, orice experiență este deja interpretativă, iar cunoașterea este întotdeauna de perspectivă.

Filosofia experienței propusă de Nietzsche nu caută stabilitate și certitudine, ci devine o formă de navigare creativă în haos, un mod de a dansa cu multiplicitatea vieții. Ea este o formă de „autoînfruntare și autoafirmare" [1, p. 215], în care corpul nu este doar sursa suferinței, ci și locul devenirii, al posibilității de a crea valori noi, în absența unei autorități transcendente.

Experiența creației de valori: dincolo de nihilism și metafizică

Unul dintre cele mai semnificative aspecte ale filosofiei experienței în gândirea lui Nietzsche este legătura profundă dintre experiență și procesul de creare a valorilor. Nietzsche recunoaște că omul modern trăiește într-un vid axiologic, în care valorile tradiționale – religioase, morale și metafizice – au intrat într-un proces ireversibil de disoluție. Acesta este contextul nihilismului, pe care Nietzsche îl diagnostichează drept „consecința logică a convingerii noastre de lungă durată că Dumnezeu, adevărul absolut și binele suprem trebuie să existe pentru ca viața să aibă sens" [9, p. 9].

Nihilismul nu este doar o stare psihologică de criză, ci o experiență ontologică a lipsei de temelie a valorilor tradiționale. După cum remarcă Bernard Reginster, „Nietzsche nu denunță nihilismul pur și simplu, ci îl acceptă ca un moment necesar în procesul devenirii: o deconstrucție a falselor certitudini pentru a deschide spațiul unei noi creații" [15, p. 28]. Astfel, filosofia experienței se transformă într-o filosofie a devenirii valorice, în care omul este chemat nu doar să interpreteze lumea, ci să o recreeze din temelii.

Pentru Nietzsche, valoarea nu este ceva descoperit, ci ceva creat. În *Genealogia moralei*, el subliniază că „nu există fapte morale, ci doar interpretări morale ale faptelor” [14, p. 127]. Această perspectivă destramă orice pretenție la universalitate morală, dezvăluind caracterul istoric și contingent al valorilor. Experiența devine, astfel, terenul viu în care individul experimentează, evaluează și creează valori proprii, într-un proces continuu de transgresare.

În acest context, figura supraomului (*Übermensch*) capătă o semnificație esențială. Nu este vorba despre un ideal biologic sau politic, ci despre o figură existențială, un „creator de valori” care își asumă responsabilitatea libertății sale într-o lume lipsită de garanții ultime. „Supraomul este sensul pământului. Să nu mai spuneți niciodată: „Un sens dincolo de lume” [7, p. 18]. Aici, Nietzsche respinge orice proiecție metafizică și afirmă caracterul imanent, terestru al sensului. Experiența nu mai este doar reacție la o ordine prestabilită, ci forța creatoare care dă formă lumii.

Gianni Vattimo interpretează acest proces ca o „slăbire a ființei”, în care metafizica autoritară a adevărului unic este înlocuită de pluralitatea interpretărilor și de responsabilitatea individului pentru propriul orizont axiologic. „Nietzsche ne invită să ne eliberăm de masca subiectului universal și să recunoaștem că interpretarea este condiția originară a oricărei experiențe” [16, p. 56]. Astfel, experiența devine nu doar fenomen empiric sau trăire emoțională, ci act existențial de creație, angajare și devenire.

De altfel, în *Știința veselă*, Nietzsche proclamă „*moartea lui Dumnezeu*” ca eveniment epocal, marcând sfârșitul garantului transcendent al valorilor și începutul unei epoci a reconfigurării sensului: „Dumnezeu a murit! Dumnezeu rămâne mort! Și noi l-am ucis!” [11, p. 125]. Această constatare nu este triumfalistă, ci tragică, deoarece eliberarea de metafizică presupune și o responsabilitate teribilă: omul devine propriul său legislator, fără un fundament dincolo de el însuși. De aici, urgența unei filosofii a experienței care să nu fugă de incertitudine, ci să o asume ca forță de creație.

În acest sens, Nietzsche propune o etică a afirmării vieții, în opoziție cu morala resentimentului și a negației. Valoarea nu mai este ceea ce conservă viața, ci ceea ce o intensifică, o afirmă, o provoacă. „Este bun tot ceea ce înalță sentimentul de putere, voința de putere, puterea însăși în om” [8, p. 12]. Filosofia experienței este aici o filosofie a intensității, a creativității, a afirmării existenței în toate formele ei, inclusiv în suferință, eșec sau haos.

Astfel, experiența nu este o simplă reacție la date exterioare, ci o formă de transfigurare activă a realului. Filosoful nu este un contemplativ, ci un „artist al vieții”, așa cum remarcă și Alexander Nehamas: „Pentru Nietzsche, a deveni ceea ce ești înseamnă a crea un stil propriu de viață, o formă singulară de interpretare a experienței, care să-ți reflecte forța vitală unică” [5, p. 389].

CONCLUZIE

În final, studiul de față nu este doar o exegeză a unui autor clasic, ci o propunere de regândire a filosofiei ca mod de viață, ca practică interpretativă și creatoare. Nietzsche

ne obligă să depășim idealurile iluzorii ale rațiunii pure și să coborâm în „adâncurile corpului", în dinamica experienței, acolo unde sensul nu este dat, ci se construiește. În acest spațiu al devenirii, al pluralității și al interpretării, filosofia nu mai este un refugiu al adevărului absolut, ci o provocare permanentă de a deveni ceea ce suntem – adică ființe capabile să creeze sens, valori și forme de viață autentice în mijlocul instabilității lumii.

REFERINȚE:

1. BABICH, B. *Words in Blood, Like Flowers: Philosophy and Poetry, Music and Eros in Hölderlin, Nietzsche, and Heidegger*. Albany: SUNY Press, 2006.
2. CLARK, M. *Nietzsche on Truth and Philosophy*. Cambridge: Cambridge University Press, 1990.
3. DELEUZE, G. *Nietzsche și filosofia*. București: Editura Ideea Europeană, 2005.
4. KANT, Imm. *Critica rațiunii pure*. București: Editura Univers Enciclopedic, 2009.
5. NEHAMAS, A. „How One Becomes What One Is". În *The Philosophical Review*,vol. 92, nr. 3, 1983
6. NIETZSCHE, Fr. *Amurgul idolilor*. București: Editura ETA, 1993.
7. NIETZSCHE, Fr. *Așa grăit-a Zarathustra*. București: Editura Humanitas, 1994.
8. NIETZSCHE, Fr. *Antichristul*. București: Editura Apostrof, 1996.
9. NIETZSCHE, Fr. *Voința de putere*. București: Editura Aion, 1999.
10. NIETZSCHE, Fr. *Aurora*. București: Editura Hestia, 2001.
11. NIETZSCHE, Fr. *Știința veselă*. București: Editura Hestia, 2001.
12. NIETZSCHE, Fr. *Așa grăit-a Zarathustra*. București: Editura Humanitas, 2004.
13. NIETZSCHE, Fr. *Dincolo de bine și de rău*. București: Editura Hestia, 2005.
14. NIETZSCHE, Fr. *Genealogia moralei*. București: Editura Hestia, 2005.
15. REGINSTER, B. *The Affirmation of Life: Nietzsche on Overcoming Nihilism*. Cambridge, MA: Harvard University Press, 2006.
16. VATTIMO, G. *Subiectul și masca: Nietzsche și problema eliberării*. Constanța: Editura Pontica, 2001.